

Розділ 2. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 330.342.24

Капранова Л.Г.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА АКТИВІЗАЦІЮ СВІТОВИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У статті розглядається вплив процесу глобалізації на активізацію світових інвестиційних процесів. Наведено сутність терміну «глобалізація». Досліджено динаміку міжнародних інвестицій за період з 1970 року до 2014 року включно. Зазначено, що сучасною особливістю інвестицій є те, що маючи різне національне походження вони переплітаються та взаємодіють між собою. Вони створюють міжнародні потоки та перетворюються у світові інвестиційні ресурси, що функціонують в єдиному глобальному інвестиційному просторі. Зроблено висновок, що міжнародні інвестиційні потоки відіграють значну роль в економіках усіх країн, не є винятком і Україна. Іноземні інвестиції не тільки забезпечують мобілізацію, перетікання капіталу, але і беруть участь в організації міжнародного поділу праці через реалізацію конкурентних переваг окремих держав-учасниць. Але останні роки на ринку міжнародних інвестицій спостерігається значна млявість.

Ключові слова: міжнародні інвестиції, інвестиційні потоки, ТНК, попит, глобалізація, світова економіка, національна економіка, глобальні процеси.

Постановка проблеми. З розвитком світової економіки і процесів, що протікають у планетарному масштабі, постає питання щодо впливу цих процесів один на одного. Протягом останнього десятиліття на рівні з пануючою в світовій системі господарських відносин торгівлею товарами і послугами, все більш значущим став рух капіталу в різних формах, найбільш популярною формою якого наразі є міжнародні інвестиції. Тому, на нашу думку, формується якісно новий етап у розвитку інтернаціоналізації господарського життя, з чого випливає, що ця тема є актуальною. Але економіка не стоїть на місці і необхідно постійно досліджувати вплив тих чи інших процесів один на одного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і практичним питанням у сфері міжнародних інвестицій та впливу на них глобалізації присвячені роботи багатьох вчених, а саме: В.М. Геєця, А.С. Гальчинського, А.І. Даниленка, С.І. Юрія, Ю.В. Макогона, І.В. Хаджинова, Д.В. Беляєва, Л.О. Абсави та інших.

Метою статті є визначення впливу процесу глобалізації світової економіки на міжнародні інвестиційні потоки та дослідження динаміки міжнародних інвестиційних потоків.

Матеріал дослідження. На межі ХХ-ХХІ століть одним з ключових процесів розвитку світової економіки є процес, що отримав назву «глобалізація». Тобто, формується якісно новий етап у розвитку інтернаціоналізації господарського життя.

Трансформація міжнародних економічних відносин, що почалася в другій половині ХХ століття, охоплює все більше країн і регіонів світу.

Сучасні тенденції, що відбуваються в інвестиційній сфері, стають визначальним

фактором глобалізації, а глобалізаційні фактори – наважливішими в інвестиційних процесах.

Отже, як зазначають фахівці, під глобалізацією світової економіки слід розуміти перехід від економік окремих країн до економіки міжнародного масштабу.

На думку Д.В. Беляєва вперше термін «глобалізація» з'явився у 1983 році у статті Т. Левита у журналі «Harvard business review». Під цим терміном розумілось створення єдиного світового ринку, на якому діють великі корпорації, що виробляють аналогічні товари та послуги [1].

Але, згодом цьому терміну було приділено більш значну увагу і з'явилося багато його визначень, які інколи протирічать між собою [1].

Також він зазначає, що появу терміну «глобалізація» пов'язують з ім'ям американського соціолога Р. Робертсона, який у 1985 г. дав своє тлумачення поняттю «глобалізація», а в 1992 р. визначив основи своєї концепції у книзі «Globalization». На думку Робертсона, глобалізація – це процес всезростаючого впливу на соціальну дійсність окремих країн різних факторів міжнародного значення: економічних і політичних зв'язків, культурного та інформаційного обміну і т.п. [1].

Сучасні тенденції, що відбуваються у світі, перетворюють національні економіки у «велике глобальне село», промислове виробництво вже носить глобальний характер. Фактори виробництва (робоча сила та капітал) швидко і без перешкод переміщуються між країнами. За різними джерелами в процесі глобалізації вже задіяний весь світ, це близько 200 країн

Один із напрямів глобалізації – фінансовий сектор, який є найбільш вагомим елементом глобалізації. Він найбільше розвивається завдяки можливості миттєвого переміщення фінансових потоків за допомогою світового павутиння. На сьогодні обсяг щоденних міжбанківських операцій становить близько 1,5 трлн дол. США.

Однією з особливостей сучасної системи світових економічних відносин є зростання обсягів міжнародних інвестицій. Передумовою цього

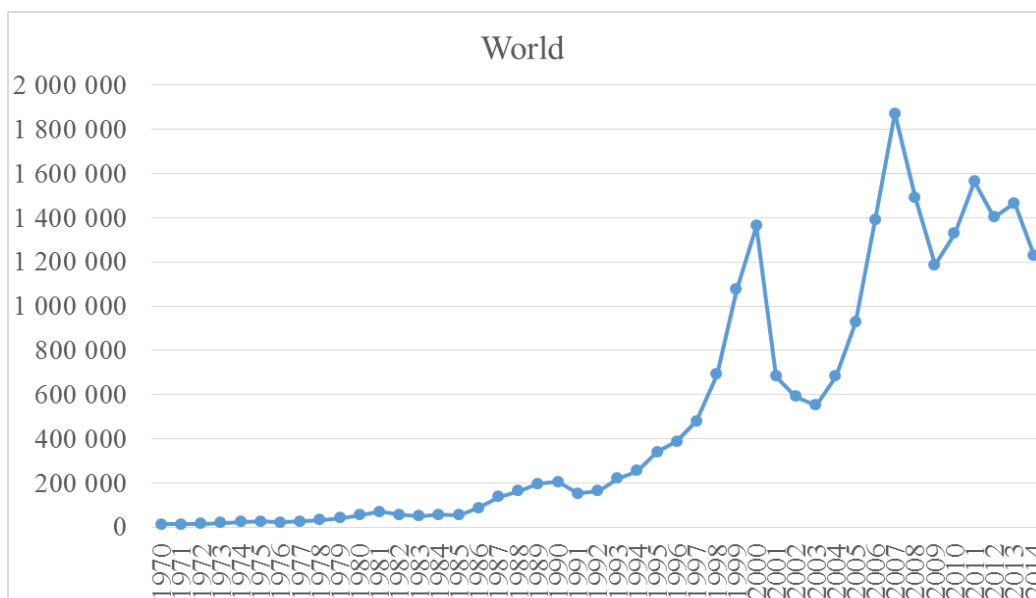
© Капранова Лариса Григорівна, к.е.н., доц., зав. каф. економічної теорії та інтелектуальної власності, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь, e-mail: kapranova.larisa@gmail.com

процесу є значна зацікавленість країн, що розвиваються і країн з перехідною економікою, яким критично не вистачає власних фінансових ресурсів для оновлення своїх економік.

Сучасною особливістю інвестицій є те, що маючи різне національне походження вони переплітаються та взаємодіють між собою, створюючи міжнародні потоки та перетворюю-

ючись у світові інвестиційні ресурси, які функціонують в єдиному глобальному інвестиційному просторі.

За даними UNCTADSTAT з 1970 року потоки зарубіжних інвестицій збільшились майже у 100 разів. Так, з 13257 млн дол. США у 1970 році вони збільшились до 1228283 млн дол. США у 2014 р. (рис. 1).

*<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=96740>

Рис. 1. Динаміка світових міжнародних інвестицій за період 1970 – 2014 рр.

Таким чином можна визначити, що на збільшення обсягів інвестицій вагомий вплив має збільшення швидкості переміщення фінансових ресурсів, зростання на них попиту з боку держав з перехідною економікою та держав, що розвиваються, а також діяльність великих транснаціональних корпорацій.

Вчені з Вищої технічної школи Цюріха створили модель глобальної економіки, за

допомогою якої змогли визначити 147 транснаціональних корпорацій, які контролюють 40 % всього світового доходу. Науковці проаналізували взаємозв'язки 43 тисяч транснаціональних корпорацій та визначили, що існує відносно невелика група компаній, в основному банків, яка здійснює непропорційно великий вплив на світову економіку [2].

У табл 1 наведено динаміку іноземних інвестицій у країни колишнього СРСР.

Таблиця 1

Динаміка іноземних інвестицій

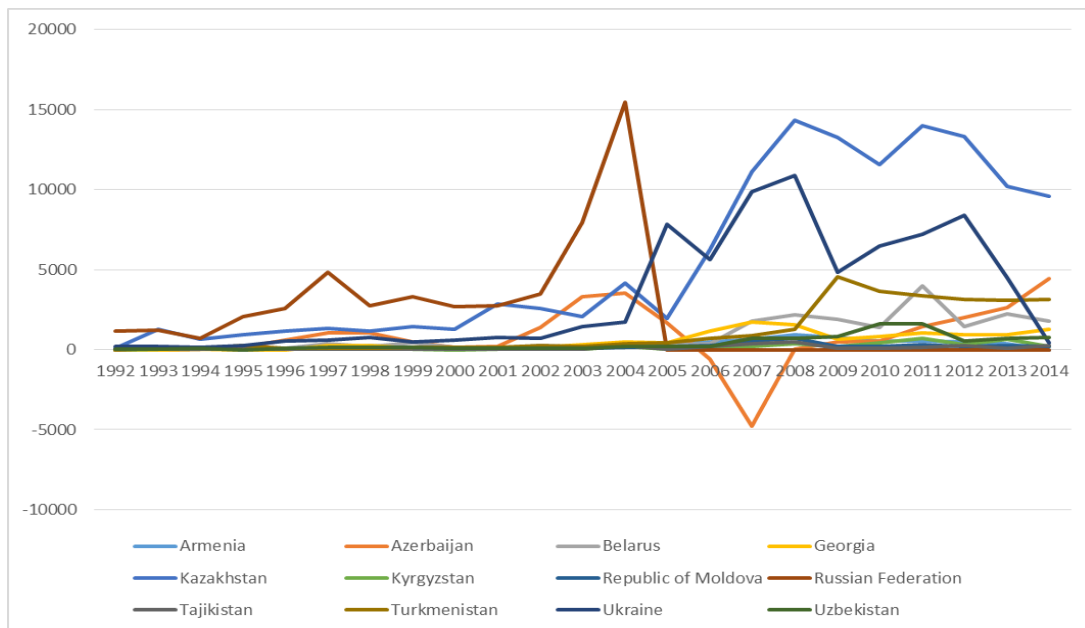
Роки	Світ	Країни, що розвиваються	Країни з перехідною економікою	Розвинуті країни
1970	13 257	3 766	0	9 491
1971	14 241	3 591	0	10 651
1972	14 761	3 252	0	11 509
1973	20 378	4 907	0	15 470
1974	23 874	2 213	0	21 661
1975	26 396	9 538	0	16 858
1976	21 935	6 400	0	15 535
1977	27 057	6 910	0	20 148
1978	34 247	8 879	0	25 368
1979	41 906	8 120	0	33 787
1980	54 400	7 398	24	46 978
1981	69 614	23 835	13	45 766
1982	58 244	26 474	0	31 769
1983	50 394	17 683	18	32 693
1984	56 175	16 977	-8	39 206

Продовження таблиці 1

1985	55 835	14 072	15	41 748
1986	86 696	15 826	-28	70 898
1987	136 884	21 755	7	115 122
1988	164 202	30 566	22	133 614
1989	197 599	31 012	18	166 568
1990	204 896	34 608	75	170 213
1991	154 138	39 433	204	114 501
1992	163 007	53 407	1 651	107 949
1993	220 146	75 705	3 025	141 417
1994	254 906	102 387	1 935	150 584
1995	341 537	117 767	3 999	219 772
1996	388 737	147 072	5 338	236 327
1997	481 230	185 721	9 807	285 703
1998	692 336	176 631	7 168	508 537
1999	1 076 313	216 179	7 155	852 978
2000	1 363 215	232 216	5 772	1 125 227
2001	684 071	215 594	7 751	460 726
2002	591 386	166 732	10 084	414 570
2003	551 993	196 308	18 037	337 648
2005	682 749	264 080	29 158	389 512
2006	927 402	330 178	31 801	565 423
2007	1 393 034	403 881	58 978	930 175
2008	1 871 702	528 536	88 178	1 254 988
2009	1 489 732	585 647	116 324	787 761
2010	1 186 513	463 637	70 570	652 306
2011	1 328 215	579 891	75 101	673 223
2012	1 564 935	639 135	97 353	828 447
2013	1 403 115	639 022	85 134	678 960
2014	1 467 149	670 790	99 589	696 770

За даними таблиці 1 видно, що майже всі країни збільшили обсяг інвестицій. Тобто фінансові ресурси майже вільно перетікають з однієї країни у іншу, та з однієї сфери діяльності в іншу. Основним носієм міжнародних інвестиційних потоків виступають ТНК.

Не залишаються осторонь і країни з перехідною економікою. Динаміку іноземних інвестицій за період 1992 – 2014 рр. наведено на рис. 2.

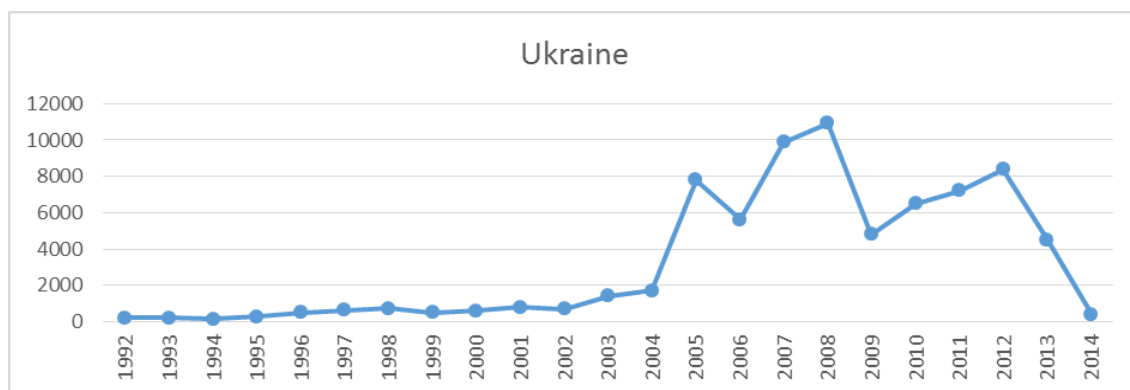
*<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=96740>

Рис. 2. Динаміка іноземних інвестицій у країни з перехідною економікою за 1992 – 2014 рр.

Країни з перехідною економікою не є виключенням у світових інвестиційних процесах, як і економіка України. На думку Л.О. Абсави вони неспроможні ефективно вирішити складні завдання без залучення та використання іноземних інвестицій. Проте масштаби надходження прямих

іноземних інвестицій в національну економіку, їх структура та динаміка залежать від стану інвестиційного клімату, дії сукупності факторів, які визначають його параметри [4].

На рис. 3 наведено динаміку іноземних інвестицій в економіку України.

*<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=96740>

Рис. 3. Динаміка іноземних інвестицій в економіку України за 1992 – 2014 рр.

З рис. 3 видно, що за останні 2 роки відбувається значне падіння притоку іноземних інвестицій в Україну, майже до рівня 90-х років. Така ситуація склалась через те, що багато західних інвесторів відмовляються фінансувати проекти в Україні, тобто не вкладають гроші в сектор реальної економіки через високі країнові ризики. Та й сама українська економіка через низку причин не може брати участі у процесі глобалізації, так як це їй хотілося б.

До основних причин можна віднести такі:

по-перше, антитерористична операція, яка вже майже 2 роки йде на сході України;

по-друге, політична криза, що триває понад 10 років;

по-третє, недосконале та застаріле законодавство в сфері інноваційної діяльності, Закон України «Про режим іноземного інвестування» було прийнято у 1996 р., тобто 20 років тому;

по-четверте, недосконале податкове законодавство тощо.

За умов обмеженості ресурсів прямих іноземних інвестицій в економіку України важливого значення набуває оцінка результативності та потенційної можливості їх впливу на вирішення завдань, офіційно визначених пріоритетними для іноземного інвестування:

- виробництво товарів широкого вжитку з орієнтацією на підвищення якості життя, культури споживання;

- структурна перебудова економіки, створення сучасної галузевої структури на основі технологічного оновлення виробництва;

- подолання залежності України від імпорту [4].

Світовий досвід свідчить, що прямі іноземні інвестиції на певний час стають важливим фактором економічної стабілізації, а при ефективному їх використанні — одним з факторів

економічного зростання. За умов, коли у ближчій перспективі практично відсутні сприятливі умови для суттєвої активізації іноземної інвестиційної діяльності в Україні, зусилля повинні акцентуватись на формуванні ефективних механізмів їх регулювання.

Серед факторів, що зумовлюють доцільність такого підходу, слід відмітити:

- негативний вплив на надходження прямих іноземних інвесторів багаторазових змін у загальному нормативно-правовому регулюванні;

- необхідність ефективнішого використання реально залученого в економіку України іноземного підприємницького капіталу;

- наявність обґрунтованих національних пріоритетів реалізації іноземних інвестицій, елементів диференційованого підходу до їх залучення та регулювання у теорії та практиці господарювання.

Разом з тим, іноземні інвестори продовжують називати український ринок перспективним.

По-перше, у міжнародному бізнесі діє принцип: «Чим раніше прийшов на ринок, тим більше отримав».

По-друге, як і раніше, залишаються привабливими природні ресурси (особливо земля) України, значний науково-технічний потенціал, достатньо грамотне населення, порівняно висока кваліфікація робітників за відносно низької заробітної плати, європейські смаки населення тощо.

По-третє, визрівання нової хвилі НТР у світовій економіці, прискорення морального старіння капіталу підштовхує потенційних інвесторів продовжити життя товарів і технологій, які для західних ринків застаріли і перестали бути достатньо рентабельними, а на ринках пострадянського простору (в т.ч. і України) вони

ще можуть бути ефективними. Зарубіжні підприємці сподіваються, що переваги вкладення капіталу в економіку нашої країни дозволить досягти таких витрат й якості продукції, за яких вона буде конкурентоспроможною не лише на національному, а й на локальних ринках [4].

Висновок. Отже, міжнародні інвестиційні потоки відіграють значну роль в економіках усіх

країн, не є винятком і Україна. Іноземні інвестиції не тільки забезпечують мобілізацію, перетікання капіталу, але і беруть участь в організації міжнародного поділу праці через реалізацію конкурентних переваг окремих держав-учасниць. Однак останніми роками на ринку міжнародних інвестицій спостерігається млявість.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беляев Д.В. Тенденции развития прямых иностранных инвестиций в условиях глобализации [Электронный ресурс] / Д.В. Беляев // Молодой ученый. — 2013. — № 5. — С. 253–263. – Режим доступа: <http://www.moluch.ru/archive/52/6718/>
2. Визначено 147 корпорацій, які керують усім світом [Електронний ресурс] : // ТСН : Телерадіокомпанія «Студія 1+1». – Режим доступу: <http://tsn.ua/groshi/viznachenno-147-korporaciy-yaki-keruyut-usim-svitom.html>
3. UNCTADstat [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx?ReportId=96740>
4. Абсава Л. О. Прямі іноземні інвестиції в геоeкономічному вимірі [Електронний ресурс] / Л. О. Абсава // Инвестиционные приоритеты эпохи глобализации: влияние на национальную экономику и отдельный бизнес : материалы Международной научно-практической конференции (14-15 февраля 2008 г.). – Режим доступа: http://www.confcontact.com/2008febr/3_absava.php

REFERENCES

1. Belyaev, D. (2013), Trends direct foreign investments development in the context of globalization [Tendentsii razvitiya pryamyih inostrannyih investitsiy v usloviyah globalizatsii], Young scientist, No. 5, pp. 253-263, available at: <http://www.moluch.ru/archive/52/6718/>
2. Defined 147 corporations that control the world [Vyznachenno 147 korporatsii, yaki keruyut usim svitom] , TSN: TV channel "Studio 1 + 1", available at: <http://tsn.ua/groshi/viznachenno-147-korporaciy-yaki-keruyut-usim-svitom.html>
3. UNCTADstat, available at: <http://unctadstat.unctad.org/wds/Table Viewer/tableView.aspx?ReportId=96740>
4. Absava, L.O. (2008, February 14-15), Foreign direct investment in geo-economic terms [Priami inozemni investytsii v heoekonomichnomu vymiri] , Investment priority era of globalization: Influence on national economy and separate business: materials International scientific conference, available at: http://www.confcontact.com/2008febr/3_absava.php